

De literaire canon in het onderwijs

ROGER ROGER

Op 3 november 1989 had te Antwerpen een studiedag plaats waarop door de Nederlandse Taalunie een dertigtal didactici, schoolboekauteurs, inspecteurs, vertegenwoordigers van "veldverenigingen" (waaronder de VON) waren uitgenodigd. Het onderwerp was "De literaire canon in het onderwijs" en als sprekers waren 5 hoogleraren in de literatuurwetenschap uit Noord en Zuid uitgenodigd. Daar het probleem de laatste tijd sterk in de aandacht komt, lijkt het mij, ondanks het zeer theoretisch karakter van de uiteenzettingen, de moeite om er in Vonk verslag over uit te brengen.

Prof. J. Mooij had het over het canon-probleem in het algemeen. Wat is dat: de literaire canon? Mooij definieerde hem als "die werken die in een groep voldoende erkenning krijgen om als referentiepunt te dienen". Maar bestaat zoiets nog in onze samenleving die steeds meer ver-

splinterd geraakt? Canonvorming is onvermijdelijk, ze gebeurt sowieso en ze is ook noodzakelijk, want men wil een beeld hebben van wat men in ere houdt, inzicht in het verleden, de traditie. Wat betreft de canonoverdracht (via het onderwijs), onderscheidde Mooij drie visies: de cultuuroverdracht, tekstanalyse en leerlinggerichte actualisering. Dat eerste zal een grote rol moeten spelen, al valt er veel te zeggen voor de beide andere visies. Bij de nabespreking schoof R. Soetaert, een van de beide voorzitters van de studiedag, een vierde mogelijkheid naar voor, nl. de literatuursociologische benadering, waarbij de legitimering van de canon zelf gethematiseerd wordt.

De geestige en gevatte prof. H. Pleij besprak dan onze canon voor de middeleeuwen. In de praktijk is deze vastgelegd in de 19de eeuw uitgaande van

het toenmalige wensbeeld van de middeleeuwen en van de behoeften van het onderwijs aan mooie, korte en overheerbare leesstof. (Bedenking van ondergetekende: wat is daar dan verkeerd aan?) Hij gaf als voorbeelden daarvan de overwaarding van "Karel ende Elegast" en de "agressie" tegen de rederijkerij. Er zou in het literatuuronderwijs een sterkere gerichtheid op het historische moeten komen. Wat de canon betreft, zou er geen lijst moeten komen, wel een verplichting om teksten te lezen uit de verschillende milieus: hof, klooster, stad. Tenslotte pleitte hij voor meer contacten tussen universiteit en school, om zo tot een betere doorstroming van de nieuwe inzichten te komen.

Prof. K. Porteman begon zijn betoog over renaissance en barok met te stellen dat voor deze periode de "bende van vier" Vondel, Hooft, Bredero en Huygens terecht nog zeer stevig aan de canontop staat. Toch blijkt er in de literaire publieke opinie maar zeer weinig aandacht voor te bestaan. Het onderwijs besteedt te veel aandacht aan herkenning, te weinig aan kennisoverdracht. De benadering van de canon is fout, omdat de leraars geen rekening houden met de resultaten van het onder-

zoek van de laatste 15 jaar. Ruggegraat van het literatuuronderwijs moet de "literatuurkunde" zijn en de historische letterkunde mag niet worden geïsoleerd uit het geheel van de cultuurgeschiedenis.

Prof. R. Vervliet had het over de 18de en 19de eeuw, waarbij hij erop wees dat de achterstand in het wetenschappelijk onderzoek van deze periode leidt tot grote onzekerheid in de bloemlezingen. De leerlingen moeten worden geïnitieerd in de Europese literatuur via teksten uit de eigen Nederlandse literatuur. Hij deed een poging om een canonlijst voor te stellen en kwam tot ongeveer 50 wettelijke werken en schrijvers uit de 18de en 19de eeuw. Op de opwerping dat dit niet haalbaar was wegens tijdsgebrek, antwoordde hij met een pleidooi voor meer uren Nederlands.

Prof. W. Fokkema zou het tenslotte hebben over de 20ste eeuw, maar behandelde feitelijk opnieuw in het algemeen het canonprobleem in het onderwijs. Over het algemeen gaat het slecht met de canon. Vooreerst zijn er enkele preliminaire beslissingen nodig:

- het onderwijs moet opleiden tot een Europese, Groot-Nederlandse en mondiale instelling, in die volgorde. In dit opzicht is de inhoud van de canon een politieke beslissing.
- ook een morele of ideologische beslissing moet genomen worden door de beleidsinstanties: de canon moet beantwoorden aan die waarden waarover in de samenleving een brede consensus bestaat: mensenrechten, democratie, milieu, tolerantie voor de andere (ook de historisch andere)...
- in een pluriforme samenleving moet ook kennis van de conventies worden aangeleerd, want dat is nodig om teksten te kunnen lezen in hun culturele context. De geschiedenis van bewegingen en stromingen is even belangrijk als de teksten eruit.

Een zeer gevulde dag dus die zeer veel stof tot overdenken heeft gegeven aan alle deelnemers. Enkele van mijn persoonlijke overwegingen wil ik nu al naar voor schuiven:

- Wie specialisten in de literatuurgeschiedenis vraagt om te spreken over onderwijs, weet waar-

aan hij zich te verwachten heeft, nl. aan literatuurgeschiedenis. Eenzijdigheid dreigt dus. Zowel de doelstellingen als de leerinhouden van het onderwijs in de oude literatuur en de cultuurgeschiedenis zijn zeker aan een herziening toe. Maar er is geen weg terug naar de domme koppervullerij van de jaren 50 en 60!

- Oude literatuur moet literatuur blijven, d.w.z. dat teksten die ook "bij nader inzien" de leerlingen onverschillig laten, enkel maar "van historisch belang zijn" en dreigen in de weg te gaan staan van de andere doelstellingen van het literatuuronderwijs.

- Je schrikt toch wel even als je hooggeleerde heren zonder verpinken de stelling hoort verdedigen dat men van hogerhand op ideologische gronden de normen voor de canon moet bepalen. Meneer Van Rompuy wrijft zich al in de handen. Al de volksvervreemde teksten eruit, daar gaat het festival van Dranouter!

De volledige tekst van de referaten en een samenvatting van de voornaamste interventies verschijnt in mei of juni in de reeks "Voorzetten" van de Nederlandse Taalunie. Didactici, schoolboekauteurs en leden van programmacommissies moeten dit probleem met aandacht blijven volgen.

*Roger Roger
Leeuwenkerlei 3
2520 Edegem*